nukkad
HADİS ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bir Talebenin Dilinden Merhum Nureddin Itr: Abdülaziz Muhammed ile Röportaj

Söyleşi: Abdullah Recep Koyuncu*

*Dr. Arş. Gör., Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı, Iğdır/Türkiye

E-mail: arecep.koyuncu@igdir.edu.tr
https://orcid.org/0009-0004-9257-3240
https://ror.org/05jstgx72

Makale Türü: Röportaj

Geliş Tarihi: 30.01.2026
Kabul Tarihi: 01.03.2026
Yayın Tarihi: 29.03.2026

Değerlendirme: Bu röportaj editör kurulu tarafından incelenmiştir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Taraması: Yapıldı. iThenticate / turnitin.com

Etik Bildirim: dergi@nukkadhadis.com - nukkadhadis.com
Çıkar Çatışması: Çıkar çatısması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: 2026 Yazar(lar). Bu çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı ile lisanslanmıştır.

Sayı: 1 | Mart 2026
E-ISSN: 3108-8147

nukkadhadis.com

Öz

Bu röportajda merhum muhaddis Nureddin Itr'in ilmî şahsiyeti ve hadis ilmine katkıları talebelerinden Abdülaziz Muhammed'in şahitliği üzerinden ele alınmaktadır. Abdülaziz Muhammed hocasının tedris usulünü ilme yaklaşımındaki titizliğini talebelerine karşı gösterdiği nezaket ve disiplin anlayışını canlı hatıralarla aktarmaktadır. Röportaj boyunca Itr'in hadis usulüne dair metodik bakışı isnad ve metin tenkidine dair dengeli yaklaşımı ilim ahlakı ve edep vurgusu öne çıkmaktadır. Böylece bu söyleşi hem bir ilim adamının hatırasını yaşatmayı hem de hadis talebeleri için örnek teşkil eden bir ilim geleneğini günümüze taşımayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Şam Hadis Geleneği, Nureddin Itr, İsnad, Çağdaş Dönem.

Atıf: Koyuncu, Abdullah Recep. "Bir Talebenin Dilinden Merhum Nureddin Itr: Abdülaziz Muhammed ile Röportaj". *Nukkad Hadis Araştırmaları Dergisi* 1 (Mart 2026), 215-228.

nukkad
JOURNAL OF HADITH STUDIES

In the Words of a Student: An Interview with Abdülaziz Muhammed on the Late Nureddin Itr

Interview: Abdullah Recep Koyuncu*

*Dr. Res. Asst., Iğdır University Faculty of Divinity, Department of Hadith, Iğdır/Turkiye

E-mail: arecep.koyuncu@igdir.edu.tr
https://orcid.org/0009-0004-9257-3240
https://ror.org/05jstgx72

Article Type: Interview

Date Received: 2026-01-30
Date Accepted: 2026-03-01
Date Published: 2026-03-29

Review: This interview has been reviewed by the editorial board.

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Plagiarism checks: Yes. iThenticate / turnitin.com

Complaints: dergi@nukkadhadis.com - nukkadhadis.com

Conflicts of Interest The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License 2026 The Authors. This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 license.

Issue: 1 | March 2026
E-ISSN: 3108-8147

nukkadhadis.com

Abstract

This interview explores the scholarly personality of the late ḥadīth scholar Nureddin Itr and his contributions to the field of ḥadīth studies through the testimony of one of his students, Abdülaziz Muhammed. Abdülaziz Muhammed vividly conveys his teacher's method of instruction, his meticulous approach to knowledge, and the courtesy and discipline he displayed toward his students. Throughout the interview, Itr's methodological perspective in ḥadīth studies and his balanced approach to ısnād and matn criticism stand out, alongside a strong emphasis on scholarly ethics and adab. In this way, the interview aims both to preserve the memory of a scholar and to carry forward a scholarly tradition that serves as a model for students of ḥadīth today.

Keywords: Ḥadīth, Damascus Hadith Tradition, Isnād, Nureddin Itr, Isnād, Contemporary period.

Citation: Koyuncu, Abdullah Recep. "Bir Talebenin Dilinden Merhum Nureddin Itr: Abdülaziz Muhammed ile Röportaj". *Nukkad Hadis Araştırmaları Dergisi* 1 (March 2026) 215-228.

nukkad
JOURNAL OF HADITH STUDIES

على لسان أحد تلامذته: حوار مع عبد العزيز محمد حول المرحوم نور الدين عتر

مقابلة: عبد الله رجب قويونجو*

الملخص

يتناول هذا الحوار الشخصية العلمية للمحدّث الراحل نور الدين عتر وإسهاماته في علم الحديث من خلال شهادة أحد تلامذته عبد العزيز محمد. وينقل عبد العزيز محمد بأسلوب حيّ جملة من الذكريات التي تُبرز منهج شيخه في التدريس ودقّته في التعامل مع العلم وما كان يتحلّى به من لطف وانضباط في تعامله مع طلابه. وخلال الحوار تبرز معالم نظرته المنهجية في أصول الحديث وموقفه المتوازن في نقد الإسناد والمتن مع تأكيد واضح على أخلاق العلم وآدابه. وبذلك يهدف هذا اللقاء إلى إحياء ذكرى عالم من علماء الحديث وإلى نقل تقاليد علمية راسخة تمثّل قدوة لطلاب الحديث في زماننا.

الكلمات المفتاحية: الحديث، تقاليد الحديث في دمشق، نور الدين عتر، الاسناد ، العصر المعاصر.

***الدكتور المساعد،** جامعة إغدير كلية الإلهيات، إغدير/تركيا

E-mail: arecep.koyuncu@igdir.edu.tr
https://orcid.org/0009-0004-9257-3240
https://ror.org/05jstgx72

نوع المقال: مقابلة

تاريخ الاستلام: 30 يناير 2026
تاريخ القبول: 1 مارس 2026
تاريخ النشر: 29 مارس 2026

مراجعة المقالة: تمت مراجعة هذه المقابلة من قبل هيئة التحرير.

بيان أخلاقيات البحث: يُصرح بأنه تم اتباع المبادئ العلمية والأخلاقية أثناء إجراء وكتابة هذه الدراسة، وأن جميع المصادر المستخدمة قد تم الاستشهاد بها بشكل صحيح.

فحص الانتحال: نعم iThenticate. / turnitin.com

شكاوى ومقترحات:
dergi@nukkadhadis.com
- nukkadhadis.com

تضارب المصالح: ليس لدى المؤلف (المؤلفين) أي تضارب مصالح للإعلان عنه.

الدعم المالي: يؤكد المؤلف (المؤلفون) أنهم لم يتلقوا تمويلاً خارجياً لدعم هذا البحث.

الحقوق والترخيص: 2026 يحتفظ المؤلفون الذين ينشرون في هذه المجلة بحقوق الطبع والنشر لأعمالهم المرخصة بموجب رخصة المشاع الإبداعي نَسب المُصنَّف - غير تجاري 4.0 دولي (CC BY-NC 4.0).

Issue: 1 | March 2026
E-ISSN: 3108-8147

nukkadhadis.com

الاقتباس: Koyuncu, Abdullah Recep. "Bir Talebenin Dilinden Merhum Nureddin Itr: Abdülaziz Muhammed ile Röportaj". *Nukkad Hadis Araştırmaları Dergisi* 1 (March 2026) 215-228.

Giriş

Son yüzyılda Suriye'nin yetiştirdiği mümtaz hadis âlimlerinden biri olan Nureddin Itr (1937-2020), ilmî şahsiyeti, telif faaliyetleri ve yetiştirdiği talebelerle çağdaş hadis çalışmalarında müstesna bir yer edinmiştir. Aslen Halepli olan Itr, ilmî terbiyesini geleneksel medrese muhitinde, bilhassa Şa'bâniyye Medresesi'nde almış; bu köklü birikimi el-Ezher Üniversitesi'nde tamamladığı lisans ve doktora tahsiliyle akademik bir zemine taşımıştır. Böylece klasik ilim geleneği ile modern üniversite yapısı arasında sağlam bir köprü kurmayı başarmıştır.

Uzun yıllar Şam Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapan Itr; hadis başta olmak üzere tefsir, fıkıh ve Arap dili sahalarında kaleme aldığı ve bir kısmını tahkik ederek neşrettiği yetmişi aşkın eseriyle İslâmî ilimler literatürüne kalıcı katkılarda bulunmuştur. Özellikle hadis alanındaki çalışmaları, ilim talebeleri ve araştırmacılar için temel müracaat kaynakları arasında yer almıştır.

Itr'ın ilmî mirası yalnızca telif ettiği eserlerle sınırlı kalmamış; yetiştirdiği talebeler vasıtasıyla farklı coğrafyalarda varlığını sürdürmüştür. Nitekim bugün muhtelif üniversitelerde görev yapan pek çok akademisyen onun tedris halkasından geçmiş ve ilmî terbiyesinden istifade etmiştir. Bu silsilenin mühim halkalarından biri de hocasının hayatı ve hadis ilmine katkıları üzerine akademik çalışma gerçekleştiren talebesi Doç. Dr. Abdulaziz Muhammed el-Halef'tir.

Bu mülakatta, merhum hocanın ders halkasında yetişmiş, onun hayatı ve hadis ilmine katkılarını konu alan bir yüksek lisans tezi kaleme almış ve hâlen Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapan Doç. Dr. Abdülaziz Muhammed el-Halef ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Nureddin Itr'ın ilmî şahsiyeti, çalışma disiplini, Suriye'nin çalkantılı dönemlerindeki vakur duruşu ve modern hadis çalışmalarına bıraktığı kalıcı tesirler çerçevesinde şekillenen bu mülakatı, ilim ehlinin dikkatine sunuyoruz.

R. Koyuncu: es-Selâmu aleyküm. Sayın hocam, hoş geldiniz. Öncelikle kendinizi kısaca tanıtır mısınız; kimsiniz ve Nureddin Itr Hoca ile tanışıklığınız nasıl başladı?

A. Muhammed: Bismillahirrahmanirrahim. Hamd Allah'a mahsustur; salât ve selâm Efendimiz Muhammed Resulullah'a, âline, ashabına ve ona tabi olanların üzerine olsun.

İsmim Abdülaziz Muhammed el-Halef. Suriye'nin Münbiç şehrindenim. Lisans eğitimimi 2003 yılında Şam Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde tamamladım. Ardından yine aynı üniversitenin Hadis Anabilim Dalı'nda lisansüstü eğitimime

başladım. Yüksek lisans tez aşamasında, Dr. Nureddin Itr ve onun hadis ilmine katkıları üzerine bir çalışma yapmaya karar verdim. Nureddin Itr Hoca ile şahsi tanışıklığım bu dönemdebaşladı. Kendisini daha öncesinde gerek lisans gerekse yüksek lisans dönemlerinde derslerimize giren bir öğretim üyesi olarak tanımaktaydım.

Tez konumu belirledikten sonra kendisini ziyaret ederek hayatı ve hadis ilmine katkıları hakkında akademik bir çalışma yapma niyetinde olduğumu kendisine arz ettim. Kendileri de bu teklifi memnuniyetle karşıladılar. Yüksek lisans derecemi 2007 yılında "*Dr. Nureddin Itr ve Onun Hadis İlmine Katkıları*"[1] başlıklı tezi sunarak aldım. Aynı fakültede sürdürdüğüm doktora çalışmamı ise 2012 yılında, "*Menahicu'l-bahs an ahvâli'ruvât inde'l-muhaddisîn*" başlıklı tezimle tamamladım. O dönemde Halep Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktaydım. Mezuniyet sonrası üniversiteme dönsem de o yıllarda var olan Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle görevimden ayrılmak durumunda kaldım. 2014 yılında Türkiye'ye hicret ederek Gaziantep Üniversitesi bünyesine katıldım. Burada yaklaşık altı yıl görev yaptıktan sonra, halihazırda Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis alanında doçent olarak akademik çalışmalarıma devam etmekteyim.

R. Koyuncu: Sayın hocam, Nureddin Itr Hoca kimdir? Kısaca biyografisi hakkında genel bir bilgilendirme yapabilir misiniz?

A. Muhammed: Memnuniyetle. Öncelikle, hocamız ve üstadımız merhum Nureddin Itr; muhaddis, fakih, müfessir ve edîb kimliğiyle tanınan Nureddin b. Muhammed b. Hasan b. Muhammed Itr'dır. Nesebi, Hz. Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib'e (r.anhümâ) dayanmaktadır. Itr soyadı, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) 'Itrat'ından (ehl-i beytinden) mülhemdir. Hocaları kendisine hem anne hem baba tarafından Resulullah'a (s.a.v) ulaşan şerefli nesebi hasebiyle '*Asîlü'l-Ceddeyn*' derlermiş.

Merhum hocamız, ilim tahsiline çok genç yaşlarda başlamıştır. Babası her ne kadar şer'î ilimlerde mütehassıs olmasa da ilim talebelerini seven ve Şeyh Muhammed Necib Sirâceddin'in meclislerine devam eden bir zattır. Dr. Nureddin Itr'ın dayısı ise Suriye'nin ve Halep'in önde gelen âlimlerinden, meşhur muhaddis ve müfessir Şeyh Abdullah Sirâceddin'dir.[2] Şeyh Abdullah, hocamızın hem dayısı hem de

[1] Müellif bu çalışmasını matbu hale getirmiştir. Abdülaziz Muhammed el-Halef, *el-ʿAllâme el-Muhaddis el-Üstâz ed-Duktûr Nûreddîn ʿItr ve Cuhûduhû fî ʿUlûmi'l-Hadîs* (Dâru'l-Gavsânî li'd-Dirâsâti'l-Kurʾâniyye, 2023).

[2] Abdullah Sirâceddin (1924-2002), Halep'in köklü ilim geleneği içinde yetişmiş hem medrese hem cami merkezli tedris faaliyetleriyle bir neslin inşasında belirleyici rol oynamış müessir bir âlimdir. Bakınız: Muhammet Beyler, "Abdullah Sirâceddin", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), EK-1/13-14.

kayınpederidir; dolayısıyla kendisiyle çok yakın bir mesai içinde bulunmuş ve ondan pek çok ilim tahsil etmiştir. Aynı zamanda Şeyh Abdullah'ın yönetimindeki ve nezaretindeki el-Medresetü'ş-Şa'bâniyye'de eğitim görmüştür.

Hocam Nureddin Itr (rahimehullâh), ilmi iki kanaldan tevarüs etmiştir: Birincisi, devlet okullarındaki ilköğretim safhasıyla başlayan ve ardından şer'î ilimlerde uzmanlaşmış bir kurum olan Şa'bâniyye Medresesi'ndeki altı yıllık eğitimle devam eden akademik-örgün yoldur. Bu akademik süreç, el-Ezher Üniversitesi'inde lisans eğitimi ve nihayetinde doktora derecesinin alınmasıyla taçlanmıştır. İkinci kanal ise camilerde ve özel ders halkalarında ulemanın rahle-i tedrisinden geçerek gerçekleşen geleneksel ilim yoludur. Bu süreçte başta dayısı Şeyh Abdullah Sirâceddin olmak üzere pek çok seçkin âlimin derslerine mülazemet etmiştir.

Netice itibarıyla hocamız, ilmi hem akademik yöntemle hem de geleneksel ulema usulüyle mezcetmiştir. O dönemde eğitim faaliyetleri bugünkü gibi salt akademik bir yapıda değil; mektep, medrese ve cami eksenli bir bütünlük arz etmekteydi. Dr. Nureddin Itr, bu iki ekolü bünyesinde birleştiren müstesna bir şahsiyettir.

R. Koyuncu: Merhum Nureddin Itr Hoca ile ilk karşılaşmanız ve tanışıklığınız nasıl gerçekleşti?

A. Muhammed: Dr. Nureddin Itr ile ilk mülaki oluşum, Şam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki lisans eğitimimin dördüncü yılında vuku bulmuştur. Kendileri o dönemde, '*ed-Dirasât fi'l-Hadîsi'n-nebevî*' isminde ahkâm hadislerini işlediğimiz dersimize gelmekteydi. Ders materyali olarak, müellifi olduğu *İ'lâmü'l-Enâm* [3] adlı eserinin ilgili bölümlerini takip ediyorduk. O süreçte, kalabalık bir öğrenci grubu içerisindeki bir talebe olarak, görüldüğü anda hayranlık uyandıran bu müstesna âlimi tanıma şerefine nail oldum. Hâli, gerçek âlimlerin hâliydi; sâlihlerin simasını taşırdı. Vakar, sükûnet ve ağırbaşlılık onun şahsiyetinde cem olmuştu. Bununla birlikte engin bir birikime, derinlikli ve tahkik edilmiş bir ilme sahipti.

Derslerine iştirak ettikçe bu büyük şahsiyeti daha yakından tanımaya ve kendisine muhabbet beslemeye başladık. Merhumun tedrisat yöntemi, geleneksel ulema usulü olarak adlandırabileceğimiz klasik bir metot üzerine kuruluydu. Bu yöntem, metnin okunması, ardından şerh edilmesi ve son olarak üzerine pek çok ilmî meselenin eklenmesi esasına dayanıyordu. Ders kitabının bizzat kendi telifi olması

[3] Nureddin Itr, *İ'lâmü'l-Enâm Şerhu Bulûği'l-Merâm min Ehâdîsi'l-Ahkâm li'l-Hâfız İbn Hacer* (Şam: Dâru'l-Ferfûr, 1998).

hasebiyle, ilmî müktesebat hafızasında tüm canlılığıyla yer almaktaydı; kaynaklar adeta önünde hazır gibiydi. Bu sayede konuları derinlemesine şerh eder, kitapta yer almasa dahi ulaştığı pek çok özgün ilmî neticeyi bizlerle paylaşırdı.

Dr. Nureddin Itr, tefsir, fıkıh ve edebiyat alanlarında da eserler vermiş çok yönlü bir müellif olmasına rağmen, fakültede hadis derslerini bilhassa da ahkâm hadisleri derslerini yürütmekteydi. Bu derslerde tahlilî hadis yöntemini benimserdi. Bu metotla; önce metni okur, kelime dağarcığını açıklar, kavramların delaletlerini beyan eder, ardından metinden hüküm istinbat ederek çıkarılabilecek ilmî ve ahlaki faydaları ortaya koyardı.

R. Koyuncu: Dr. Nureddin Itr'ın çok yönlü bir alim olduğu bilinmekle beraber, ilmî şahsiyetinde hadisçiliği daha ön plandadır. Bu bağlamda, merhumun hadis ilmine sağladığı katkılar hakkında neler söylenebilir?

A. Muhammed: Dr. Nureddin Itr'ın hadis ilmine katkıları, esasen birçok şekilde tebarüz etmektedir. Bu katkıların ilkini, tasnif ve sistematik düzenleme teşkil eder. Dönemindeki pek çok ilmî mevzu henüz kuramsal bir çerçeveye veya müstakil bahisler formuna kavuşmamışken, Merhum Itr özellikle iki temel eseriyle bu boşluğu doldurmuştur. Bunlardan ilki olan *Menhecü'n-Nakd fî Ulûmi'l-Hadîs* [4] adlı eserinde, hadis ilimlerini yenilikçi bir yaklaşımla tasnif etmiştir. Bu çalışmasında hadis usülü konularını rivayet ilmi, ravi, metin, senet ve tüm bu unsurların ortak noktaları olmak üzere beş ana kategoriye ayırarak metodolojik bir düzlemde sunmuştur.

Aynı sistematik yaklaşım, müellifin erken dönem eserlerinden biri olan *Usûlü'l-Cerh ve't-Ta'dîl* [5] kitabında da müşahede edilir. Dr. Itr, bu eserinde cerh ve tadil konusunu adeta bir terazi teorisi gibi kurgulamıştır. Bu teoride; değerlendirmeyi yapan kişinin (cârih ve muaddil), hakkında hüküm verilen ravinin ve bizzat cerh-tadil işleminin sahip olması gereken nitelikleri titizlikle belirlemiştir. Cerh ve tadilin kabul şartları, reddini gerektiren hususlar ve bu süreçteki engeller gibi konuların tamamı bu eserde sistematik bir yapıda sunulur.

Tertip ve sistematik düzen fikri, merhum Doktor Nureddin Itr'ın bütün eserlerinde açıkça müşahede edilen temel bir hususiyettir. Nureddin Itr, kaleme aldığı çalışmalarda bu ilkeye titizlikle riayet etmiş, ilmi malzemeyi dağınıklıktan kurtarıp belirli bir nizam içinde sunmayı esas almıştır. Bu yaklaşım, ilim dünyası için başlı başına mühim bir katkıdır.

---

4 Nureddin Itr, *Menhecü'n-nakd fî ulûmi'l-Hadîs* (Dımaşk: Daru'l-Fikr, 2013).
5 Nureddin Itr, *Usûlü'l-Cerh ve't-Ta'dîl ve 'İlmi'r-Ricâl* (Şam: Dâru'l-Yemâme, 2007).

İkinci bir husus ise onun örneklendirmedeki özgünlüğüdür. Dr. Itr, İbnü's-Salâh'ın *Mukaddime*'si gibi klasik eserlerde yer alan yerleşik örneklerle yetinmemiş; geniş kaynak taramaları ve şahsi araştırma tecrübesiyle meselelere yeni örnekler getirmiştir. Örneğin, mütevatir hadis veya herhangi bir hadis terimi hakkında bilgi verirken, literatürdeki klişeleşmiş örnekler yerine bizzat kendi tespit ettiği yeni misalleri sunar. Bu durum, ilgili terimin zihinde çok daha sağlam bir şekilde yer etmesini sağlamaktadır.

Üçüncü önemli katkısı, eserlerindeki dakik ilmî tahkiklerdir. Tanımları, diğer kavramlarla karışmayacak şekilde net sınırlarla belirler. Örneğin *şâz hadis* kavramını ve Hâkim en-Nisâbûrî'nin bu konudaki tutumunu incelerken, yaygın olan Hâkim'in cumhurdan ayrılarak şâzzı sadece ravinin tek kalması (teferrüd) şeklinde gördüğü, şeklindeki yanlış kanaati tashih eder. Dr. Itr, Hâkim'in nezdinde *şâzz*'ın aslında bir illetli hadis türü olduğunu özenli bir şekilde ortaya koyarak, onun şazz tanımının muhaddislerin tanımıyla örtüştüğünü ispat eder.

Son olarak, dördüncü bir veçhe olarak onun hadis ilmine katkıları noktasında şüphelerin izalesi ve reddiye konusuna değinilmelidir. Dr. Itr'ın eserlerinin pek çoğu, oryantalistlerin hadis ilmine yönelik iddialarına verilmiş bilimsel cevaplar içerir. Muhaddislerin metodolojisini oryantalistlerin yaklaşımlarıyla mukayese ederken, modern eleştiri yöntemlerinin zayıf ve kusurlu yönlerini akademik bir dille açığa çıkarmıştır.

R. Koyuncu: Dr. Nureddin Itr, klasik dönem hadis mirası ile günümüzün modern akademik çalışmaları arasındaki bağı nasıl kurardı? Bu iki yaklaşımı nasıl birleştirirdi?

A. Muhammed: Merhum Dr. Nureddin Itr, klasik ilmî mirasa sıkı sıkıya bağlı bir âlim olarak tavsif edilebilir. Kendisi, İbnü's-Salâh ve haleflerinin temsil ettiği ekolü, hadis ilminde sarsılmaz ve köklü bir mektep olarak telakki ederdi. Bu sebeple, çok cüzi ayrıntılar haricinde bu ekolün genel kabullerinden ayrıldığı pek görülmez. Telif ettiği eserlerin büyük bir kısmı bu klasik damar etrafında şekillenmiştir. Ancak daha önce de değindiğimiz üzere, bu mirası modern bir metodoloji, sistematik bir tasnif, derinlikli tahkikler ve özgün örneklendirmelerle sunması onu farklı kılar.

Çalışmalarındaki modern vecih, daha ziyade çağdaş akımların ve araştırmacıların nebevî hadis etrafında ortaya attığı şüphe ve itirazlara karşı geliştirdiği ilmî savunmada tebarüz eder. Dr. Itr, sadece oryantalistlerin değil, bazen bizzat geleneksel hadis ekolünün içerisinden gelen ancak muhaddislerin yöntemine aykırı şekilde hadisi tashih eden veya zayıf sayan bazı hocalara da cevap verirdi. Meseleyi aslına rücû ettirerek, söz konusu hususların kadim muhaddisler

tarafından zaten derinlemesine tartışıldığını beyan eder ve meseleyi ilmî mecrasına oturturdu.

Netice itibarıyla, onun hadis ilminde şahsi ve nev-i şahsına münhasır görüşleri olduğunu söylemek doğru olmaz. Aksine o, cumhuru muhaddislerin belirlemiş olduğu söz konusu ekolü benimsemiştir. Fakat bu yöneliş, körü körüne bir taklit değil; yaptığı titiz çalışmalar neticesinde, ulemanın ortaya koyduğu bu görüşlerin en isabetli ve muhaddislerin emeğiyle en uyumlu neticeler olduğu kanaatine varmasının bir sonucudur.

R. Koyuncu: Konuşmanızın başlarında Merhum Nureddin Itr'ın hadis ilmi haricinde de eser telif ettiğini ifade etmiştiniz. Diğer alanlarda telif ettiği eserler hakkında bilgi verir misiniz?

A. Muhammed: Merhum Dr. Nureddin Itr'ın eğer eserlerinin listesini tetkik edersek görürüz ki kendisi pek çok ilim dalında eser vermiştir. Elbette çalışmalarının ekseriyeti hem rivayet hem de rical cihetiyle hadis ilminin usul ve uygulama alanına dairdir. Lakin bununla birlikte tefsir alanında da pek çok çalışması mevcuttur. Merhumun hocamın tefsir ilmine müteallik birden fazla kitabı bulunmaktadır. Ayrıca Arap dili ve fıkıh alanlarında da çalışmaları vardır. Bunlar, merhum Dr. Nureddin Itr'ın eser verdiği takriben dört temel sahadır. Ben de tezimde, onun tefsir alanındaki en mühim eserlerini müstakil bir liste halinde zikretmiştim.

Mesela; *Ulûmu'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *Muhâdarât fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Kerîm*, hakeza *et-Tefsîr ve Ulûmu'l-Kur'ân*, *Tefsîru Sûreti'l-Fâtiha*, *el-Kur'ânu'l-Kerîm ve'd-Dirâsâtü'l-Edebiyye* ve *Ahkâmü'l-Kur'âni'l-Kerîm fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Kerîm ve Üslûbuhü'l-Mu'ciz* gibi Kur'ân-ı Kerim tefsirine dair daha pek çok çalışması mevcuttur.

Ayrıca telifatının en büyük kısmını teşkil eden hadis sahasındaki eserleri de oldukça çoktur: *Menhecü'n-Nakd fî Ulûmi'l-Hadîs*, *Usûlü'l-Cerh ve't-Ta'dîl*, *el-İmâmü't-Tirmizî ve'l-Muvâzene beyne Câmi'ihî ve beyne's-Sahîhayn*, *İ'lâmü'l-Enâm Şerhu Bulûği'l-Merâm*, *Lemehât Mûceze fî Usûli İleli'l-Hadîs* ve hadis ilimlerini ele alan daha nice kitaplar...

Arap dili alanında da hadis-i nebevinin belagat yönünden bahsettiği *Fî Zilâli'l-Hadîsi'n-Nebevî*, *el-Kur'ân ve'l-Hadîs*, *İlmü'l-Hadîs ve'd-Dirâsâtü'l-Edebiyye* gibi dilbilimsel ve edebî yönü ağır basan araştırmaları bulunmaktadır.

Fıkıh sahasına gelince; bu alanda da mühim çalışmaları mevcuttur. Bunlar arasında *el-Haccü ve'l-Umretü fi'l-Fıkhi'l-İslâmî*, *el-Muâmelâtü'l-Masrifiyye ve'r-Ribeviyye*

ve 'Ilâcuhâ fi'l-İslâm, *Hedyü'n-Nebî (s.a.v) fi's-Salavâti'l-Hâssa*, boşanma konusunu ele alan *Ebğadu'l-Halâl* ve *Mâ Hüve'l-Haccü'l-Ekber* adlı eserleri zikredilebilir. Ayrıca Kuveyt Fıkıh Ansiklopedisi (*el-Mevsûatü'l-Fıkhiyyetü'l-Kuveytiyye*) için hazırladığı, başta hac ibadeti olmak üzere; ihram, ihsar, hedy ve tavaf gibi hacla ilgili ıstılahlara dair bir dizi fıkhî araştırması da mevcuttur.

Son olarak; kültürel ve fikrî sahada da bir dizi eseri bulunmaktadır. Bunlar arasında kadını ve İslam hukukundaki hükümlerini, kadına yönelik şüpheleri ele alan *Mâzâ ani'l-Mer'e?*, Siyer-i Nebi'ye dair *en-Nefehâtü'l-Itriyye min Sîreti Hayri'l-Beriyye*, *el-İtticâhâtü'l-Âmme li'l-İctihâd ve Mekânetü'l-Hadîsi'l-Âhâdi's-Sahîh fîhâ*, *Fikrü'l-Müslim ve Teheddiyâtü'l-Elfi's-Sâlise* ve hocası Şeyh Abdullah Siraceddin'in -rahimehullâh- hayatına dair kaleme aldığı kitabı ile daha başka eserleri yer almaktadır.

Netice itibarıyla onun hadis, tefsir, fıkıh, dil ve edebiyat çalışmaları ile fikrî çalışmalar olmak üzere takriben beş farklı araştırma alanına eğildiğini görmekteyiz.

R. Koyuncu: Hocanızın eserleri arasında doğrudan tasavvufa dair bir çalışmaya rastlayamadım. Nureddin Itr'ın tasavvuf ve tarikatlara bakışı nasıldı? Bu yapılara karşı mesafeli mi dururdu, yoksa hayatında manevi bir yön var mıydı?

A. Muhammed: Hocamızın doğrudan tasavvuf ilmi üzerine odaklanan müstakil bir eseri bulunmamaktadır. Ancak merhum Dr. Nureddin Itr, şahsi meşrep ve ilmi duruş olarak kendisini tasavvuf ekolüne mensup biri olarak tanımlardı. Kendisi, bu yaklaşımını *İlmî Tasavvuf* olarak tavsif etmekteydi. Bu ekol; her türlü şatahat ve şüzûzattan uzak durarak, nefis tezkiyesini tamamen Kur'an ve Sünnet rehberliğinde gerçekleştirmeyi esas alan bir anlayıştır. Netice itibarıyla, teorik bir eser telif etmese de tasavvufi bir meşrebe ve ahlaka sahip olduğunu söylemek mümkündür.

R. Koyuncu: Hocanız Nureddin Itr'ın öğrencilerine karşı genel tutumu ve onlara bir hoca olarak rehberlik etme yöntemi nasıldı?

A. Muhammed: Merhum Dr. Nureddin Itr, öğrencileriyle olan münasebetlerinde her zaman babacan bir tavır sergilerdi. Bu sebeple şahsi ilişkiler düzleminde öğrencilerine oldukça yakın, fevkalade mütevazı bir şahsiyetti. Kendisine her türlü meseleyi rahatlıkla arz edebilir, her konuda büyük bir hoşgörü ve açık yüreklilikle karşılanırdınız. Bununla birlikte, öğrencilerini her daim temel hedef olarak ilim yoluna sevk ederdi.

Kendisine yönelttiğimiz sorularda sıklıkla müşahede ettiğimiz bir husus vardı: Cevap o an zihninde hazır olsa dahi, bilgiyi doğrudan sunmak yerine bizi o cevaba ulaştıracak anahtarlara yönlendirirdi. Dolayısıyla kendisi hazır bilgi vermekten ziyade araştırma metodolojisini öğretmeyi esas alırdı. Zira malumat, bir süre sonra unutulmaya mahkûmdur; ancak bilgiye ulaşma yöntemi yani araştırma menheci, bireyde kalıcı bir meleke oluşturur. Merhum hocamızın en çok üzerinde durduğu ve rehberlik ettiği husus, işte bu ilmî araştırma metodolojisidir.

R. Koyuncu: Hocanız Nureddin Itr'ın siyasi ve toplumsal meseleler karşısındaki duruşu nasıldı? Kendisi güncel olaylara müdahil olan bir alim miydi, yoksa daha çok ilmî çalışmalara mı odaklanırdı?

A. Muhammed: Merhum Dr. Nureddin Itr, kamuoyunu meşgul eden dinî mahiyetteki pek çok meseleye ilmî katkılar sunan bir şahsiyetti. Ancak siyasi nitelikli tartışmalardan titizlikle uzak durur, mesaisini daha ziyade dinî ve kültürel zeminli konulara hasrederdi. Toplumsal ihtiyaçlara ve güncel meydan okumalara karşı son derece duyarlıydı.

Örneğin; feminizm akımlarının yaygınlaştığını ve İslam'ın kadın algısına yönelik eleştirilerin arttığını müşahede ettiğinde, bu iddialara cevap niteliğindeki *Mâzâ ani'l-Mer'e*? eserini telif etti. Sünnetin dindeki konumuna yönelik saldırılar arttığında, *es-Sünne ve Teheddiyâtü'l-Elfi's-Sâlise* adlı çalışmasını kaleme aldı. Genç nesillerin sahih İslam düşüncesinden uzaklaştığını gördüğünde ise onları doğru fikrî zemine yönlendirecek eserler ortaya koydu. Dolayısıyla kendisi; ümmetin meselelerine duyarsız kalmayan, kamuoyunu meşgul eden konulara ilmî bir perspektifle müdahil olan bir alimdi.

Merhum Dr. Nureddin Itr, söylemlerinin merkezine her zaman Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) sünnetine bağlılığı, O'nun sünnetini ihya etmeyi ve nebevî ahlakı örnek almayı yerleştirirdi. Esasen bu duruş, sadece bir söylemden ibaret değildi; kendisini ister evinde ziyaret edin ister kürsüde dinleyin, her anında nebevî ahlakın tecellilerini bizzat müşahede edebilirdiniz. O, çevresindekileri sünnet-i seniyye'ye bağlılığa teşvik ederken, bunu sadece sözleriyle değil, öncelikle hâl diliyle gerçekleştirirdi. Hayatını adadığı temel mefkûresi; Hz. Peygamber'in (s.a.v) sünnetini her türlü saldırıya karşı müdafaa etmek ve bu sünnetin bireysel ve toplumsal hayatta bir yaşam biçimi haline getirilmesi için davette bulunmaktı.

R. Koyuncu: 2011 yılında Suriye'de patlak veren iç karışıklıklar ve sonrasında yaşanan krizler karşısında hocanızın yaklaşımı ve söz konusu olayları değerlendirme biçimi nasıldı?

A. Muhammed: Merhum hocamız, genel itibarıyla siyasi polemiklere girmekten imtina eden bir şahsiyetti. Ancak 2011 yılında olayların başlangıç safhasında kendisini evinde ziyaret ettiğimde, bu mesele üzerine yaptığımız mülahazayı net bir şekilde hatırlıyorum. O dönemde gösteriler henüz başlangıç aşamasındaydı ve rejim henüz büyük çaplı can kayıplarına yol açmamıştı. Buna rağmen hocamız, rejimi cürüm işleyen ve katil bir yapı olarak nitelendirmiş; bu yapının ancak kökten bir değişimle düzelebileceğini ifade etmişti.

Ancak o, arzulanan hedefler ile mevcut imkânlar arasında bir denge kurulması gerektiğini savunurdu. Sistemin doğrudan ve süratle değiştirilmesinin zorluklarını kabul etmekle birlikte, her halükârda bir duruş sergilenmesi ve bu yapıya karşı bir direnç gösterilmesi gerektiğine inanıyordu. Hocam Itr, ilerlemiş yaşı ve siyasete mesafeli duran sakin tabiatı nedeniyle, vefatına kadar Suriye'de kalmayı tercih etmiştir. Ancak altı çizilmesi gereken en önemli husus şudur: Pek çok ismin aksine, kendisinden rejim lehine tek bir beyanat sadır olmamış, devlet kanallarında boy göstermemiş ve rejimin politikalarını destekleyen hiçbir tutum içerisine girmemiştir. Bu ilkeli ve bağımsız duruşu sayesindedir ki, vefatı üzerine her kesimden ve her siyasi görüşten insan kendisini derin bir hürmetle anmıştır.

R. Koyuncu: Dr. Nureddin Itr'ın eserlerinin Arap dünyasında ve Türkiye'deki yankıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A. Muhammed: Arap dünyası özelinde, Dr. Nureddin Itr'ın eserleri oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmış durumdadır; pek çok prestijli yayınevi, hocamızın araştırma ve incelemelerini düzenli olarak neşretmeye devam etmektedir. Türkiye'deki duruma baktığımızda ise, Dr. Itr'ın bazı eserlerinin Türkçeye tercüme edildiğini ve akademik çevrelerde mirasına yönelik ciddi bir ilginin oluştuğunu müşahede etmekteyiz. Örneğin, Prof. Dr. İbrahim Hatiboğlu gibi isimler hocamızın ilmî mirasıyla yakından ilgilenmiş, vefatının ardından sahibi olduğu dergide onun hakkında yazılar ve çeşitli araştırmalar yayımlamıştır. Ayrıca, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi bünyesinde çıkarılan akademik derginin bir sayısının, Dr. Nureddin Itr'ın ilmî mirasına hasredilerek Arapça özel bir sayı olarak yayımlanması, kendisinin Türkiye'deki akademik itibarının önemli bir göstergesidir.

R. Koyuncu: Merhum Nureddin Itr'ın ilmî mirasının tevarüsü ve gelecek nesillere intikali noktasında yürütülen projeler veya akademik faaliyetler hakkında bilgi verebilir misiniz?

A. Muhammed: Dr. Nureddin Itr'ın ilmî mirası üzerine kaleme alınmış pek çok akademik çalışma mevcuttur. Bunlardan biri de benim hazırladığım ve Dâru'l-Gavsânî tarafından neşredilen, hocamızın hadis ilmindeki yetkinliğini ve katkılarını ele alan çalışmadır. Bunun yanı sıra tefsir ve Arap dili gibi farklı alanlardaki yönlerini inceleyen başka araştırmalar da bulunmaktadır. Ayrıca, ilmî mirasını ölümsüzleştirmek adına yakın bir zamanda Halep'te *Şeyh Nureddin Itr Dâru'l-Hadîs* adıyla bir müessese tesis edilmiştir.

R. Koyuncu: Son olarak; hocanız Nureddin Itr'a dair paylaşmak istediğiniz özel bir hatıranız veya vefatından sonra eksikliğini hissettiğiniz, sizi derinden üzen bir husus var mıdır?

A. Muhammed: Beni en çok müteessir eden husus; merhum Dr. Nureddin Itr vefat ettiğinde gurbette bulunmamız sebebiyle cenaze merasimine iştirak edememiş ve taziyesinde bizzat yer alamamış olmamdır.

Zihnimde derin iz bırakan en önemli hatıram ise şudur: Kendisi üzerine hazırladığım yüksek lisans tezimi başarıyla tamamladıktan sonra kendisini evinde ziyaret etmiştim. O büyük ilmî vakarına rağmen, benim için sembolik değeri oldukça yüksek olan ilmî bir hediye hazırlamıştı. Talebelerine bu denli değer veren, onları onore eden ve her daim yakından alakadar olan böylesine büyük bir âlimin bu zarif tutumu beni derinden etkilemiştir. Nitekim Suriye'den ayrılmak zorunda kaldığım süreçten sonra bile, oğlu Yahya vasıtasıyla tarafıma selamlarını ve esenlik dileklerini ileterek irtibatını ve ilgisini sürdürmüştür.

R. Koyuncu: Kıymetli vaktinizi ayırıp merhum Dr. Nureddin Itr'ın ilmî mirası ve şahsiyeti üzerine gerçekleştirdiğimiz bu ufuk açıcı sohbet için size çok teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

A. Muhammed: Bilakis, merhum hocanın ilmî şahsiyetini ve hadis ilmine olan katkılarını konuşma imkânı tanıdığınız için asıl ben teşekkür ederim. Bu sohbetimizin hayırlara ve yeni ilmî kapıların açılmasına vesile olmasını yüce Allah'tan niyaz ederim.

Kaynakça

Beyler, Muhammet. "Abdullah Sirâceddin". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020. EK-1/13-14.

el-Halef, Abdülaziz Muhammed. *el-ʿAllâme el-Muhaddis el-Üstâz ed-Duktûr Nûreddîn ʿItr ve Cuhûduhû fî ʿUlûmi'l-Hadîs*. Dâru'l-Gavsânî li'd-Dirâsâti'l-Kurʾâniyye, 2023.

Itr, Mureddîn. *İʿlâmü'l-Enâm Şerhu Bulûği'l-Merâm min Ehâdîsi'l-Ahkâm li'l-Hâfız İbn Hacer*. Şam: Dâru'l-Ferfûr, 1998.

Itr, Nureddin. *Usûlü'l-Cerh ve't-Taʿdîl ve ʿİlmi'r-Ricâl*. Şam: Dâru'l-Yemâme, 2007.

Itr, Nureddin. *Menhecü'n-nakd fî ulûmi'l-Hadîs*. Dımaşk: Daru'l-Fikr, 2013.